

του ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΟΥΛΗ

κες να πέσουν πάνω στο κεφάλι του δύστυχου κορακιού. Στην αρχή, ο Μαυρούλης τρόμαξε – η ατυχία του έμοιαζε να μην έχει προηγούμενο. Όταν, όμως, «συνήλθε από το σοκ, κοίταξε τους πίνακες, τους ξανακοίταξε και φωτίστηκε το πρόσωπό του». Του ήρθε μια αλλόκοτη ιδέα. Χτύπησε την πόρτα του Νικολάκη Κουνελάκη και τον προέτρεψε να ξαναπιάσει το πινέλο του, όχι για να φτιάξει κάποιον πίνακα, αλλά για να χρωματίσει αυτόν τον ίδιο: «Εμένα ζωγράφισε. Βάψε τα φτερά μου!», του είπε ενθουσιασμένος.

Ο Κουνελάκης σκέφτηκε ότι του δινόταν μία μοναδική ευκαιρία να κάνει (κυριολεκτικά) ζωντανή τέχνη, και άρχισε να βάφει με μπογιές χρωματιστές –κόκκινες, πράσινες και θαλασσιές– το κατάμαυρο κοράκι.

Με νέα εμφάνιση (new look) πια, ο Μαυρούλης αποφασίζει τώρα να επιστρέψει στο πάρτι των πουλιών, προκειμένου να πάρει το αίμα του πίσω. Και πραγματικά, το «come-back» κάνει αίσθηση. Τα πουλιά κοιτούν γοητευμένα τα πολύχρωμα φτερά του και αρχίζουν να ερίζουν για το ποιο θα πρωτοχορέψει μαζί του! Τόσο εντυπωσιακή είναι η μεταμόρφωση του Μαυρούλη.

Το νέο διαδόθηκε αμέσως σε ολόκληρη τη χώρα. Από την επόμενη μέρα κιόλας, όλα τα κοράκια συνωστίζονται μπροστά στην πόρτα του Νικολάκη Κουνελάκη, για να τα ζωγραφίσει. Το παραμύθι τελειώνει ευχάριστα:

«Έτσι, λοιπόν, ο Νικολάκης Κουνελάκης έγινε διάσημος ζωγράφος, ενώ ο Μαυρίκιος Μαυρούλης άλλαξε όνομα. Το έκανε Πορφύριος Εμπριμούλης κι έζησε αυτός χρωματιστά κι εμείς χρωματιστότερα».

ΚΟΙΤΑΞΤΕ ΜΕ, ΣΑΣ ΑΡΕΣΩ;

Σ ένα επίπεδο παιδαγωγικό-ηθικοδιδασκτικό, το παραμύθι θα μπορούσε να αναγνωσθεί ως μία συμβολή στο πρόβλημα του επαγγελματικού προσανατολισμού, από τη σκοπιά του παιδικού βιβλίου. Παρά το γεγονός ότι μια τέτοια ερμηνεία έχει, οπωσδήποτε, το ενδιαφέρον της, δεν θα μας απασχολήσει εδώ. Εμείς θα προτιμήσουμε να διαβάσουμε το παραμύθι σ' ένα επίπεδο φιλοσοφικής και κοινωνιολογικής κριτικής. Στο επίπεδο αυτό, είμαστε της άποψης ότι το παραμύθι, εμμέσως πλην σαφώς, θέλει να επισημάνει τους πλαστούς επικαθορισμούς που η Ιστορία επιβάλλει στην ίδια τη «Φύση», προκειμένου η τελευταία να γίνει δεκτή μέσα στην κοινωνία. Και μιλούμε για επικαθορισμούς που δεν αφορούν κάποια παρωνυχίδα, αλλά την ίδια την αλήθεια της ύπαρξης, τη σωματικότητα της, την υλική της φανέρωση.

Ο Μαυρίκιος Μαυρούλης αποπέμπεται από το πάρτι των πουλιών, όχι εξαιτίας του χαρακτήρα του, των «κακών του τρόπων» ή των πεποιθήσεών του, αλλά εξαιτίας του **φυσικού του σώματος** – πιο συγκεκριμένα, της αφέλειας και του θράσους του να περιφέρει το φυσικό του σώμα γυμνό και ανεπιτήδευτο, χωρίς τις ψιμυθιώσεις που απαιτεί η θέσμιση του «πάρτι». Το παραμύθι υπαινίσσεται με τρόπο ευφυή ότι η «Φύση» μπορεί να γίνει δεκτή μέσα στην Ιστορία (μέσα στο «πάρτι» των πουλιών), μονάχα ως μεταμφίεση, δηλαδή αφού προηγουμένως υποταχθεί στις νόρμες της κοινωνικής θέσμισης. Στην αντίθετη περίπτωση προκαλεί αποτροπιασμό, άγχος θανάτου. Θυμηθείτε τα λόγια του παπαγάλου:

«Δεν μου κάνει κέφι. Είσαι πολύ μαύρο, βρε παιδί μου. Πένθος έχεις;»

Όσο για τον Νικολάκη Κουνελάκη, το κουνέλι, αυτός μπορεί

να θεωρηθεί ότι αντιπροσωπεύει τον ξαστοχημένο καλλιτέχνη, που ξαναβρίσκει την τέχνη του στην **τεχνική**, που επανακάμπτε στην τέχνη του, όχι υπακούοντας σε κάποια ρομαντική νοσταλγία αλλά στη σαφή του πρόθεση να **επέμβει στη Φύση, να την πειράξει, να τη μεταστοιχειώσει**. Το αποτέλεσμα αυτής της παρέμβασης είναι μία αμφισβημία, που ακούει στο όνομα *Πορφύριος Εμπριμούλης*: ένα κοράκι που ταυτόχρονα δεν είναι κοράκι, μία Φύση που δεν είναι Φύση, ένα Είναι μεταλλαγμένο, τυλιγμένο σε χρωματιστό περιτύλιγμα «αρεστόν τοις οφθαλμοίς ιδείν» (Γεν.3:6), το οποίο, ωστόσο, επικολλάται στην ατομικότητα, σαν το χιτώνα του Νέσσου. Μονάχα με αυτόν το χιτώνα η ατομικότητα μπορεί να γοητεύσει τους άλλους, να τους πείσει και –γιατί όχι– να κυριαρχήσει, έναντι τους.

Ο συγγραφέας δίνει στο τέλος του παραμυθιού του μία αίσθηση αίσιου τέλους (happy end). Πρόκειται για παραπλανητικό εφέ. Στην πραγματικότητα, όλα μοιάζουν να έχουν βυθιστεί μέσα στην αμφιβολία και στην ασάφεια. Στην τελευταία σελίδα του παραμυθιού διαβάζουμε ότι οι δύο ήρωές μας έζησαν «χρωματιστά». Τι θα πει, όμως, αυτό το «χρωματιστά»; Θα πει ότι έζησαν «ευτυχομένως»; Θα πει, μήπως, ότι έζησαν «αληθινά»;

Αδυνατούμε πλέον να ορίσουμε τι είναι ευτυχία και τι όχι, τι αληθινό και τι όχι, το ίδιο το ερώτημα περί αληθείας και ψεύδους, περί ευτυχίας και δυστυχίας στο συμφροζούμενο του παραμυθιού, μοιάζει εκτός θέματος. Κι ωστόσο, το παραμύθι διατηρεί πάντοτε τη σπουδαιότητά του, γιατί, στα δικά μας τουλάχιστον μάτια, υπαινίσσεται κάτι που –οι θεολόγοι κυρίως– έχουμε την τάση να λησμονούμε: ότι το σώμα δεν είναι η συνάθροιση της σάρκας και των οστών του, αλλά, καθώς προσλαμβάνεται από την Ιστορία, συνιστά πάντοτε **σημείο**, το οποίο παραπέμπει σ' ένα νόημα.

Αναφερόμενοι στο σώμα ως **σημείο**, δεν εννοούμε εδώ την αγοραία αντίληψη περί της «γλώσσας του σώματος», πίσω από την οποία κρύβεται η αγοραία αξίωση κάποιων επιτηδείων να «ψυχολογήσουν» τους συνανθρώπους τους, μέσω μίας υποτιθέμενης «αποκωδικοποίησης» των μυϊκών τους συσπάσεων! Αντικρίζουμε εδώ το σώμα στην ιστορική του προφάνεια και αναφερόμαστε στην ιδιότητα «οικονομία του σώματος», καθώς την αντικρίζουμε μέσα στο γίνεσθαι της Ιστορίας.

Ο άνθρωπος είναι, οπωσδήποτε, μία ψυχοσωματική ενότητα, ένα σύμπλεγμα ορμών, πλην όμως, τι είναι η ορμή; Μπορεί να υποστασιοποιηθεί και να φανερωθεί ανεξάρτητα από τον υλικό της φορέα, δηλαδή το σώμα; «No drive without a body behind it», σχολιάζει εύστοχα ο Ernst Bloch (*The Principle of Hope*). Το σώμα δεν είναι απλά ο τάφος της ψυχής (σώμα / σήμα), ένα άψυχο μπαούλο, θέλω να πω, που περιέχει τη συνειδητή και ασυνειδητή ζωή μας, χωρίς να τις επηρεάζει, αλλά **ο διαμεσολαβητής ανάμεσα στη συνείδηση και την Ιστορία** – αυτό που κάνει την Ιστορία να ζει μέσα μας, αυτό που μεταφέρει τους κραδασμούς της Ιστορίας μέσα μας. Κατά τούτο, η ύλη προηγείται του πνεύματος: ο άνθρωπος αφυπνίζεται ως **ιστορικό υποκείμενο** από τη στιγμή που μαθαίνει να ξεχωρίζει το σώμα του από τα υπόλοιπα υλικά αντικείμενα – από τη στιγμή, δηλαδή, που καταφέρνει να αντιδιαστέλλει το Εγώ από το μη-Εγώ.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε εύκολα μπορούμε να κατανοήσουμε το λόγο για τον οποίο, σε όλες τις εποχές και σε όλα τα περιβάλλοντα, προγραμματικά και καταστατικά, αναπτύχθηκαν οι πιο περίπλοκες τεχνικές «επιμέλειας» και «υγιεινής» του σώματος. Ας θυμηθούμε το περίφημο «νους υγιής εν σώματι υγιεί». Είναι τυχαίο, άραγε, το γεγονός ότι το

Μυστικά Ταξίδια στο Σώμα

βάρους στην ερμηνεία αυτού του ρητού έπεσε ευθύς εξ αρχής στο **σώμα** και ότι έγινε το θεμελιακό πρόσταγμα των απαιτητού **γυμναστών, αθλητών και προπονητών**;

Το «υγιές» σώμα θα καθορίσει a posteriori και την «υγεία» του νου, ο πειθαναγκασμός του σώματος στον τάδε (και όχι στο δείνα) τρόπο λειτουργίας θα πειθαναγκάσει, αργά ή γρήγορα, το «νου» (δηλαδή τη συνείδηση) να λειτουργήσει με τον τάδε (και όχι το δείνα) τρόπο, να κάνει τις Α (και όχι τις Β) σκέψεις. Δεν υπάρχει ανθρώπινη συλλογικότητα –και, κατ'επέκταση, κοινωνία και πολιτισμός– που να μη διαμόρφωσε, στο διάβα των αιώνων, μία δική της τυπολογία κινήσεων του σώματος. Τυπολογία, που να αντανακλά την ιδεολογική ταυτότητα της κοινότητας και, ταυτόχρονα, να τη διαστέλ-

λει από τις υπόλοιπες. Δεν υπάρχει κοινωνική θέσμιση που να μην εκπόνησε μία δική της «φυσιολογία» και μία δική της μεταφυσική τῶν σώματος. Δεν υπάρχει, τέλος, κοινωνική θέσμιση που να μην εφηύρε μεθόδους λογοκρισίας και χειραγώγησης του σώματος.

Από την άποψη αυτή, κάθε θέσμιση είναι «ιδεαλιστική»: όλες τους αισθάνθηκαν ανέκαθεν την ανάγκη να καταστείλουν –με τον έναν ή τον άλλο τρόπο– την αυθορμησία του σώματος, αναγνωρίζοντας ότι το εγχείρημα της εξουσίας είναι a priori καταδικασμένο, εάν αφηθεί στους ανθρώπους η διαχείριση των σωμάτων τους. Για να απενεχοποιηθούν, μάλιστα, προσπάθησαν να δικαιώσουν μεταφυσικά τη χειραγώγηση αυτή, εντάσσοντάς τη στο πλαίσιο μίας σωτηριολογίας.

Το σώμα οφείλει να είναι μ'ένα συγκεκριμένο τρόπο, είτε γιατί οφείλει να εικονίζει την **Ιδέα**, είτε γιατί πρέπει να συρρικνωθεί, προκειμένου να ελευθερωθεί η ψυχή από τα «πάθη» της (δηλαδή τις «υλικές» της προσκολλήσεις), είτε γιατί αυτό καθαυτό αποτελεί μία ψευδαίσθηση (maya) και, ως εκ τούτου, είναι «αδιάφορο» σωτηριολογικά κ.λπ. Η αυθορμησία, η υπερφίαλη απαίτηση να διαθέτεις το σώμα σου με τον τρόπο που σ'αρέσει, η ηδονή μίας ειλικρίνειας της σωματικής σου παρουσίας, που δεν έχει τίποτα να κρύψει, που δεν φοβάται να αποκαλύψει ότι το σώμα δεν είναι μπαούλο αλλά **ναρκοπέδιο, γεμάτο εκρηκτικές δυνατότητες νοήματος** – η αθωότητα αυτή, προσκρούει στο κοινωνικό υπερεγώ και συνθλίβεται. Ο Μαυρίκιος Μαυρούλης είναι καταδικασμένος να αποπέμπεται από όλα τα πάρτι.

Θα μας αντιτίθουν ότι γενικεύουμε, ότι μπορούν να βρεθούν, στο πλαίσιο κάθε θέσμισης, αναρίθμητα κείμενα που εξυμνούν την υλικότητα της δημιουργίας, που καταφάσκουν το φυσικό κάλλος, που καταξιώνουν το σώμα οντολογικά και φυσιοκρατικά. Χαρήκαμε. Σημασία δεν έχει το τι γράφεται, σημασία έχει σε ποιο βαθμό αυτό που γράφεται προσλαμβάνεται από την κοινότητα στην οποία ανήκει, σε ποιο βαθμό αυτό που γράφεται λειτουργεί θετικά, **εν τοις πράγμασι**, και όχι αρνητικά, αποενοχοποιητικά, ως άλλοθι για μία ορισμένη εξουσιαστική πρακτική.

Οξύνοντας, ίσως, το λόγο, θα τολμούσαμε να ισχυριστούμε ότι το «φυσικό» σώμα, στην πρωτόπλαστη αθωότητά του, παραμένει πάντοτε μία ουτοπία, ένα φάντασμα που δεν έχει αφηθεί –κι ούτε μπορεί ν'αφηθεί– να μιλήσει. Γιατί ένα φάντασμα μπορεί να εκφέρει λόγο μόνο για το θάνατο. Θέλω να πω, **αν το «φυσικό» σώμα μπορούσε να μιλήσει, θα έλεγε οπωσδήποτε λόγια δυσάρεστα, λόγια που δεν κολακεύουν καθόλου το ναρκισσισμό μας, λόγια που απειλούν την κοινωνική μας ένταξη, υποσκάπτουν τα θεμέλια της ζωής μας, χλευάζουν τις εξιδανικεύσεις των κοινωνικών μας ρόλων**. Λόγια, σαν τα φτερά του Μαυρίκιου Μαυρούλη, που παραπέμπουν σε πένθος.

ΣΤΕΝΑΖΟΝΤΑΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΣΙΔΕΡΕΝΙΑ ΛΑΒΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Κάθε θέσμιση προϋποθέτει (και απαιτεί) μία τυπολογία κινήσεων του σώματος κι ένα σωματότυπο. Θα αναρωτηθεί κανείς: ποια τυπολογία και ποιο σωματότυπο προϋποθέτει (και απαιτεί) η σημερινή «μεταμοντέρνα» θέσμιση;

Στο ερώτημα αυτό θα μπορούσαμε να απαντήσουμε: την τυπολογία κινήσεων ενός ανθρώπου που πάσχει από **κύ-**

φωση –που περπατά σκυφτός. Και, **ταυτόχρονα**, το σωματότυπο ενός ελκυστικού προϊόντος, καταναλώσιμου και εμπορεύσιμου. Κινήσεις κυρτωμένες, αργόσυρτες και αγκυλωμένες, τέτοιες που να μπορούν να συμβληθούν με τον τερατώδη γραφειοκρατικό μηχανισμό της νεο-φιλελεύθερης κοινωνίας μας. Αλλά, **την ίδια στιγμή**, σωματότυπος εμπορεύσιμος, καταναλώσιμος –και άρα ανταλλάξιμος– που να μπορεί να λειτουργήσει μέσα στην παν-θηρσκειά της Αγοράς.

Ας μην τρέφουμε αυταπάτες ότι η μεταμοντέρνα κοινωνία «απελευθέρωσε», τάχα, το σώμα, ότι η σεξουαλική επανάσταση ήρε τη λογοκρισία των κοινωνικών θεσμίσεων επί του σώματος. Κάθε άλλο! Η σεξουαλική επανάσταση «απελευθέρωσε» το σώμα μονάχα για να το εμπορευματοποιήσει, να του φορέσει, δηλαδή, ακόμα μεγαλύτερες χειροπέδες. Αν, μέσα σε παραδοσιακά συμφραζόμενα, το σώμα όφειλε να λογοδοτεί στην ψυχή, σήμερα οφείλει να λογοδοτεί στην Αγορά, στα γραφειοκρατικά και καταναλωτικά της προτάγματα.

Η επανανακάλυψη του σώματος, υποστηρίζει έξοχα ο Ζαν Μποντριγιάρ (Jean Baudrillard) στο βιβλίο του *Η Καταναλωτική Κοινωνία*, «έπεται από μία χιλιετία πουριτανισμού, κάτω από το σημείο της σωματικής και σεξουαλικής απελευθέρωσης, η πανταχού παρουσία του... στη διαφήμιση, στη μόδα, στη μαζική κουλτούρα –η υγειονομολογική, διαιτητική, θεραπευτική λατρεία με την οποία το περιβάλλον, η ιδεοληψία της νιότης, της κομψότητας, του ανδρισμού και της θηλυκότητας, οι περιποιήσεις, οι δίαιτες, οι θυσιαστήριες πρακτικές που προσαρτώνται σ' αυτό, ο Μύθος της Ηδονής που το τυλίγει– όλα σήμερα μαρτυρούν ότι το σώμα έχει γίνει αντικείμενο σωτηρίας. Έχει κυριολεκτικά αντικαταστήσει την ψυχή, σ' αυτήν την ηθική και ιδεολογική λειτουργία».

Ο Υπαρξισμός υποστήριξε ότι το Dasein είναι για την ανθρωπολογία του 20ού αιώνα ό,τι ήταν η «ψυχή» για την παραδοσιακή ανθρωπολογία. Τώρα ο Μποντριγιάρ προχωράει ακόμα περισσότερο, μ' ένα βήμα τολμηρό, αλλά αληθινό πέρα ως πέρα: το μεταμοντέρνο σύστοιχο της ψυχής δεν είναι το Dasein, αλλά το **σώμα**, το ιερό εκκοσμικευθήκε, ο «αόρατος πόλεμος» έγινε πιο απτός, πιο ορατός παρά ποτέ.

Ο σύγχρονος άνθρωπος κηρύσσει τον πόλεμο εναντίον του σώματός του, όχι για να το καθυποτάξει στην ψυχή του, όπως ήθελε η παραδοσιακή ασκητική, αλλά για να το κάνει «αρεστόν τοις οφθαλμοίς ιδείν» (Γεν.3:16), και, για να ακριβολογήσουμε, αρεστόν τοις **τηλεοπτικοίς** οφθαλμοίς ιδείν, όπως επιτάσσει η μετα-μοντέρνα ασκητική και η νεοφιλελεύθερη Αγορά.

Οι εκκλησίες αντικαθίστανται από γυμναστήρια, ινστιτούτα αδυνατίσματος και αισθητικής. Για να σώσεις την ψυχή σου, πρέπει να σώσεις το σώμα σου, και για να σώσεις το σώμα σου, πρέπει να το αναμορφώσεις σύμφωνα με τα προστάγματα της **βιντεοζωής**.

Η Αγορά καιροφυλακτεί να σε αφορίσει ως αιρετικό, εάν οποιαδήποτε στιγμή τολμήσεις να επικαλεστείς το δικαίωμα στη δική σου σωματική αυθεντικότητα. Πρόκειται, εξάλλου, για το μοναδικό δικαίωμα το οποίο, απ' όσο γνωρίζουμε, δεν προβλέπει η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου!

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Και η Εκκλησία; Ποια είναι η στάση της απέναντι στο σώμα; Πώς αντιμετωπίζει τις προκλήσεις; Κατά το μάλλον ή ήττον, με τον τρόπο του επιπόλαιου νεαρού Εύτυχου (πρβλ. Πρξ. 20:7 κ.ε.). Καθισμένη στο παράθυ-

ρο, ανάμεσα στο μέσα και στο έξω, χωρίς την παρηγορία μίας ξεκάθαρης άποψης, χωρίς τη διαφάνεια μίας σαφούς θέσης, «καταφερόμενη ύπνω βαθεί» (Πρξ. 20:9), αναπαράγει μεσοβέζικους διχασμούς: άλλοτε αναδιπλώνεται στον Ιδεαλισμό της, επιμένοντας να σώσει «τας ψυχάς ημών», τραγελαφικά ανυποψίαστη απέναντι στην προβληματική της εκκοσμικεύσης.

Άλλοτε πάλι, επηρεασμένη από το νεορθόδοξο Περσοναλισμό της σύγχρονης θεολογίας, μιλά για «ευσεβή» Υλισμό (λες και ο Υλισμός από μόνος του δεν είναι ευσεβής, λες και χρειάζεται επιπρόσθετη δόση «ευσεβείας» για να κάνουμε τον Υλισμό να σεβαστεί στην ύλη!) και αναγνωρίζει κάποια αξία στο σώμα, υπό τον αυστηρό όρο, όμως, ότι το τελευταίο καθαγιάζεται μυστηριακά! Λες και δεν είναι από μόνα τους άγια τα έργα του Θεού, λες και η ίδια η Θεία Ενσάρκωση δεν καταξιώνει οντολογικά την υλικότητα. Το επόμενο βήμα ίσως θα έπρεπε να είναι... το να κατηγορήσουμε τον Ιησού, διότι άφησε το έργο Του ανολοκλήρωτο!

Εξού και το μεγάλο χρέος της Εκκλησίας, σήμερα. Το στοίχημα που μέλλει να κερδηθεί ή να χαθεί δεν έγκειται στο αν θα μπορέσει η Εκκλησία να κρατήσει τους ναούς της γεμάτους τα πρωινά της Κυριακής, αλλά αν θα καταφέρει να δώσει **ρεαλιστικές** και **εναλλακτικές** λύσεις σε καιρία προβλήματα της παρούσας ιστορικοκοινωνικής συνθήκης.

Ο σκόπελος της εκκοσμικεύσης δεν υπερβαίνεται απλώς και μόνο βάζοντας αρνητικό πρόσημο στα προστάγματα της μεταμοντέρνας κοινωνίας. Χρειάζεται να δοθούν απαντήσεις με κατηγορηματικότητα, δυναμισμό και σαφήνεια στα πελώρια ερωτήματα που θέτει το ιστορικό παρόν.

Τι έχει ν' αντιτάξει, λόγου χάρη, η Εκκλησία απέναντι στη σημερινή φετιχοποίηση του σώματος, εκτός από έναν ακελή Ιδεαλισμό, νεοκαντιανού τύπου; Πώς μπορεί η σωτηριολογία της να πάρει αποστάσεις τόσο από την ειδωλολατρία της ψυχής, όσο και από την ειδωλολατρία του σώματος; Μπορεί η Εκκλησία να συνθέσει διαλεκτικά τα «σημεία» των μεταμοντέρνων μας καιρών με το *Ευαγγέλιο*; Κι αν ναι, με ποια μεθοδολογικά εργαλεία, με ποιο κριτήριο; Και πόσον καιρό, επιτέλους, θα χρειαστεί να περιμένουμε ακόμα για να πάρουμε τις απαντήσεις;

[ΠΗΓΕΣ]

- Ε. Τριβιζάς, *Τα Χρωματιστά Κοράκια*, Κέδρος 1999
- E. Bloch, *The Principle of Hope*, vol. I, tr. Neville Plaice, Stephen Plaice & Paul Knight, MIT Press 1986
- M. Merleau-Ponty, *Phénoménologie de la Perception*, Paris 1945
- Δημήτρης Ουλής, *Έρωτας και Νεοπλατωνίνη. Μια θεολογία της σωματικής επαφής*, προλ. Β. Αδραχιάς, Εξάντας 2001
- M. Scheler, *Der Formalismus in der Ethik und die Materiale Wertethik*, Halle 1927
- G. Marcel, *Είναι και Έχειν*, προλ.-μετ. Ν. Μακρής, Δωδώνη 1978
- P. Valéry, *Ευπαλίνος*, μετ. Ελ. Λαμπρίδη, Αθήνα 1935
- Μ. Φουκώ, *Ιστορία της Σεξουαλικότητας Α'. Η Δίψα της Γνώσης*, μετ. Γκλόρυ Ροζάκη, Ράππας 1978
- Δ. Φοίβου, *Bed Side Stories*, Βαβέλ / Σέλας, Αθήνα χχ
- J. Baudrillard, *Η Καταναλωτική Κοινωνία*, μετ. Βασίλης Τομανάς, Νησίδες 2000

[WHO IS WHO]

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΟΥΛΗΣ είναι θεολόγος-συγγραφέας και επιμελητής ύλης του περιοδικού *Θρησκευολογία - Ιερά / Βέβηλα*. Ζει κι εργάζεται στην Αθήνα.